

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

חֵמְדָּה יָמִימָה HEMDAT YAMIM

אמור תשס"ח

פרשת שבוע

**"זֶה הַיּוֹם עֲשֵׂה ד' נְגִילָה וְנִשְׁמָחָה בּו'
הרב יוסף כרמל, ראש כולל "ארץ חמדה"**

בשבת הקרובה היינו אמורים לחגוג את יום העצמאות הששים של מדינת ישראל. למעשה, כדי למנוע חילול שבת (צעד נבון וחשוב של מדינה יהודית) אנו נחגוג את "זה היום עשה ד'"... ביום חמישי. אנו רואים ביסודה של מדינת ישראל צעד ראשון לקראת התגשמות חזון זה.

אחת השאלות שעלתה על שולחנם של פוסקי הדור הייתה האם יש משמעות רוחנית דווקא ליום זה שבו הכריזה ממשלת ישראל בראשות דוד בן גוריון את הכרזת העצמאות? שהרי הנצחון במלחמה הושג הרבה יותר מאוחר.

ננסה לבחון סוגיית זו בעזרת עיון בהליך הכרזת העצמאות של מדינת היהודים הראשונה, לפני שלשת אלפים שנה בידי דוד בן ישי.

דוד נמשח כמלך, לראשונה בידי שמואל הנביא בבית אביו ישי, במעמד בני המשפחה בלבד וכנראה בסוד גמור (שמו"א ט"ז). בפעם השניה נמשח על ידי אנשי יהודה בחברון, לאחר נפילתו של שאול בהר הגלבוע (שמו"ב ב' ד'). במקביל אליו, מלך במחניים איש בושת - בנו הנותר ורפה הידים של שאול (שם, י). לאחר שתי שנות מלכות על רוב עם ישראל, נרצחו אבנר שניהל את הממלכה בפועל ואיש בושת (שם, ג' ד'), ואז נמשח דוד בפעם השלישית (ולא האחרונה) והומלך בחברון על כל ישראל ויהודה (שם, ה' א-ג). דוד מלך בחברון במשך שבע וחצי שנים (שם, ד) ורק אחר כך עלה לירושלים, כבש אותה והכריז עליה כבירת כלל ישראל (שם ו-ט).

נשאלת השאלה הקשה מאוד, מדוע חיכה דוד עוד חמש וחצי שנים לאחר מותם של אבנר ואיש בושת ולא עלה לירושלים עם המלכתו כמלך על כלל ישראל?

כדי לענות על כך נעיין בסוגיית במסכת סנהדרין (כ ע"א) העוסקת בשאלה אחרת - מדוע נענש אבנר ונרצח בידי יואב? ומתוצאת:

"אמר רב נחמן בר יצחק: ששהא (עיכב) מלכות בית דוד שתי שנים ומחצה".

לדעת רש"י - במשך חמש שנים לאחר התבוסה בגלבוע בטלה המלכות בישראל. איש בושת הסתתר כנראה בעבר הירדן המזרחי. רק אז מלך איש בושת במחניים שנתיים במקביל לדוד. חצי שנה לאחר מכן מלך דוד בחברון על כל ישראל. בעלי התוס' חולקים על רש"י ולשיטתם איש בושת מלך במקביל לדוד, בשנים הראשונות לאחר מות שאול. לאחר מותו חמש שנים בטלה המלכות בישראל ורק אז מלך דוד בחברון על כל ישראל.

שתי השיטות קשות שהרי אנו יודעים שכמעט ואין מצב של "ואקום" בתחום זה. קשה להניח שהיה מצב בו לא היה לדוד מתחרה ובכל אופן לא נתקבל על כל ישראל. לכן נציע בענווה, את ההצעה הבאה לעיונו של הציבור:

בסוף ימי שאול, דוד שימש כמפקד יחידה יהודית/ישראלית בצבאו של אכיש מלך גת (שמו"א כ"ז). לאחר נפילת שאול ובניו בגלבוע ניסה אבנר והצליח להמליך את איש בושת כמלך על רוב עם ישראל במחניים. דוד עלה לחברון ומלך משם על יהודה עדיין כ"ואסל" (=מלך על אוטונומיה) בחסות הפלשתים. מציאות זו נכפתה עליו, כיון שלאחר הנצחון הפלשתי בהר הגלבוע שלטו הם שלטון ללא מצרים בכל רחבי ארץ ישראל המערבית. לאחר שנתיים וחצי נרצחו אבנר ואיש בושת ודוד הומלך עדיין כואסל, על כל ישראל. במשך חמש שנים הכין דוד את עצמו להכרזת העצמאות. רק כשהכלים היו מוכנים, כלומר הצבא, מערכות השלטון והחוק והקשרים החשאיים עם שליטים זרים (שיכירו בבא העת במדינה החדשה ויספקו לה חומרי גלם וידע טכנולוגי) כמו הצורים (מתחריהם של הפלשתים על השליטה בנתיבי הסחר של הים התיכון), הכריז דוד עצמאות תוך נקיטת צעד מעשי ודקלרטיבי. הוא עולה לירושלים ומכריז עליה כבירת עם ישראל כולו (ירושלים לא נחלקה לשבטים). יום אחר כך מתחילה מלחמת העצמאות. הפלשתים מתקיפים את דוד ועולים על ירושלים. ההחלטה על העיתוי דרשה "סייעתא דשמיא" מרובה, כך חזרה ההיסטוריה על עצמה, שלשת אלפים שנה מאוחר יותר. ההחלטה של דוד בן גוריון וממשלת ישראל להכריז עצמאות דווקא אז התבררה כהחלטה נכונה בזמן הנכון, ב"ה וגם על זה אנחנו מודים.

אנו מתפללים להקב"ה שיזכנו למועדים לשמחה ולגאולה שלמה, לראות את מדינת ישראל - מדינת היהודים - הולכת ומתפתחת גם מבחינה רוחנית והופכת להיות מדינת היהודים - "ממלכת כהנים וגוי קדוש".

ERETZ HEMDAH

5 Ha-Mem Gimmel St. P.O.B 36236 Jerusalem 91360

Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626

Email: info@eretzhemdah.org

web-site: www.eretzhemdah.org

www.veshiva.org.il ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט

ארץ חמדה ע"ר

רח' המ"ג 5 ת.ד. 36236 ירושלים 91360

טל' 02-5371485 פקס: 02-5379626

שער לדין

בחודשים הקרובים יתפוס מדור "שער לדין" את מקומו של המדור משפט והלכה – משפטי שאול / הלכה פסוקה. המדור "שער לדין" יעסוק בסוגיות יסוד במשפט העברי ויפתח לציבור הרחב פתח להבנת מושגי יסוד בתחום עבודת בית הדין על פי דין. בכך נבנה נדבך נוסף בקירוב משפט התורה לליבו של הציבור הרחב.

כיצד דנים בזמן הזה

הרב יואב שטרנברג

בגליון הקודם ראינו, שעל מנת לכפות דין, דרושים דיינים סמוכים, מה שאינו בנמצא בימינו. לאור זאת יש לשאול, כיצד ניתן לדון בזמן הזה, ללא דיינים סמוכים?

הגמרא במסכת בבא קמא (דף פד.) אומרת, שבזמן הזה אנו דנים מכוח שליחותם של הדיינים הסמוכים – שליחותיהו קעבדין. טעם אחר מופיע בתחילת מסכת סנהדרין (דף ג.) והוא, שבדינים מסוימים ישנה תקנת חכמים, המאפשרת לדון גם ע"י דיינים שאינם סמוכים 'כדי שלא תינעל דלת בפני לוי'.

לכאורה, יש להקשות מדוע הגמ' בסנהדרין אומרת שבהודאות והלוואות לדעת רבי אבהו הסובר שמדאורייתא דרושים שלושה דיינים סמוכים, יש תקנת חכמים להקל בג' הדיוטות משום שלא תנעול דלת, הרי היה אפשר להתיר מדין שליחותיהו קעבדין? מדברי התוספות במסכת סנהדרין (ג' ד"ה "שלא") נראה שאין באמת הבדל בין שתי התקנות, ושתייהן מועילות מדין שליחותיהו קעבדין. לעומת זאת, מדברי רש"י (שם יג: ד"ה "למידן דיני קנסות") משמע, שהן שתי תקנות נפרדות – המשנה והגמרא בסנהדרין עסקו במציאות שהיו סמוכים, ואף על פי כן התירו ללכת להדיוטות בהודאות והלוואות, אבל הגמרא בבבא קמא מדברת במקום שאין בו סמוכים כלל, ולכן שם ההיתר רחב יותר. הסבר זה מפורש גם ברמב"ן (דף כג.) ובר"ן.

על כל פנים, הגמרא במסכת בבא קמא אומרת, שלא בכל תביעה רשאים דיינים שאינם סמוכים לדון, אלא רק בתביעות שהן שכיחות, ויש בהן הפסד לתובע. הגמרא מציינת, שמשום כך, אדם או בהמה שהזיקו לאדם אחר, היות שזהו נזק לא שכיח (בהשוואה לאדם או בהמה שהזיקו לבהמה) לא דנים בחיוב התשלומים מחמת מעשיהם. נוסף על כך, אדם שבייש אדם אחר, היות שאין כאן הפסד ממשי אין דנים בתביעתו.

הרמב"ם (סנהדרין פרק ה הלכה י) מסייג את הדין שאין דנים נזקים שגרם אדם אחד לחברו (תשלומי נזק), ואומר שאין דנים את התשלומים על הנזק הקבוע שגורם אדם אחד לחברו, אבל כן דנים בתשלומי שבת (אבדן ימי עבודה) וריפוי, וכן היה מנהג הגאונים. לעומת זאת, הטור (סימן א) כותב בשם אביו הרא"ש, שאין חילוק בין הנזקים השונים.

האחרונים התקשו בשיטת הרמב"ם – הרי נזקים שגורם אדם לאדם אינם נזקים שכיחים, ואם כן, מה בין תשלומי נזק לתשלומי שבת וריפוי? הסמ"ע (סימן א ס"ק יא) כותב, שתשלומי נזק קיימים רק כאשר ישנו נזק קבוע, והוא אכן אינו שכיח. אבל תשלומי ריפוי ושבת קיימים גם במקרה של נזק זמני ובר ריפוי, ולכן הם שכיחים יותר.

למעשה, המחבר פסק כדעת הרמב"ם, אבל הרמ"א כותב שאין נוהגים לגבות בכפיה ישירה אף אחד מהתשלומים של נזקים שנגרמו לאדם.

שליחותיהו קעבדין בגיטין וגיוור

הראשונים והאחרונים נחלקו גם בשאלה, אם הדין של שליחותיהו קעבדין נוהג מן התורה או רק מדרבנן. הגמרא במסכת גיטין (דף פח:) אומרת, שגם כפייה על מתן גט צריכה בית דין של סמוכים, ככל כפייה בבית דין, עוד אומרת שם הגמרא שם, שבימינו ניתן לכפות משום שליחותיהו קעבדין. הגמרא שם מציינת את ההגדרה שחכמים תיקנו דבר זה בכל מקום שמדובר בתביעה שכיחה, אבל אינה מזכירה את ההגבלה של 'הפסד'.

לדעת הרמב"ן והרשב"א, באמת כל כפייה על מתן גט מועילה בימינו רק מדרבנן מכוח הפקעת קידושין. אולם, הב"י כותב, שכפיית גט נועדה למנוע עיגון של האשה, ולכן היא נחשבת כמו 'חסרון כיס'. בדומה לזה כותב הר"ן, שהסיבה שניתן לקבל גרים בזמן הזה, למרות שלדעתו קבלת גרים זקוקה לבית דין, היא משום שגם קבלת גרים היא דבר חשוב, והרי זה כמו 'במקום הפסד'.

המנהג בפועל

הראשונים מציינים, שמנהג ישיבות בבל היה, שבדינים שבהם אין דנים בזמן הזה מנדים את הנתבע עד שיפייס את התובע ע"י תשלום הקרוב לתשלום שהנתבע היה מתחייב אילו היו דנים אותו.

נוסף על כך, יש דעות אחרונים (עין בפתחי תשובה סימן א ס"ק ג) שכאשר שני הצדדים מוכנים להתדיין בבית דין בתחומים שאינם בסמכות בית הדין בדרך כלל, הם רשאים להעניק סמכות זו לבית הדין.

עוד נציין, שלעיתים קרובות, נזקים שגורם אדם אחד לחברו מכוסים ע"י ביטוח, ולמרות שאת תביעת הנזיקין הישירה אי אפשר לתבוע, הרי שאת הביטוח ניתן לתבוע, משום שההתחייבות של חברת הביטוח היא התחייבות חוזית, ולא תוצאה ישירה של הנזק.

משפטי שאול

הוצאה מחודשת של הספר המכיל פסקי דין עקרוניים של מו"ר מרן הגאון הרב שאול ישראל זצ"ל בשבתו בבית הדין הגדול בירושלים. בספר גם משא ומתן בנושאים אלה עם גדולי הדור. מחיר הספר 80 ₪ (לחץ לקניה)

"הלכה פסוקה" הינה יוזמה להפצת תקצירים של פסקי דין בענייני ממונות של בתי דין שונים.

בתוך "חמדת ימים" נפרסם כל שבוע פסק דין אחד.

גיליונות "הלכה פסוקה" ישלחו במייל אחת לשבועיים לכל המעוניין, ויכללו 3-4 פסקי דין.

להרשמה ולתגובות: halachapsuka@eretzhemdah.org

רוצים לחתום חוזה לפי ההלכה?

פנו אל: "משפט והלכה בישראל" טלפון: 02-5382710 פקס: 02-5379626 BEITDIN@ERETZHEMDAH.ORG

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ב)

Toronto, Canada

טורונטו, קנדה

אדר ב' תשנ"ב

ליווי מוזיקלי בעצרת יום הזיכרון לחללי צה"ל

שאלה

האם מותר להשתמש בליווי של נגינה (פסנתר) בעצרת של יום הזכרון לחללי צה"ל שתתקיים ביום ד' באייר השנה? למותר לציין שהנגינה תהיה של מנגינות נוגות ושל שירי עצב וזכרון בלבד. התשובה חשובה מאוד מבחינת צרכי הקהילה היהודית של טורונטו.

תשובה

מותר לנגן ביום הזכרון מנגינות המתאימות ליום זה אף בכלי-נגינה¹.

¹ במקומות מספר בתלמוד מוזכר מנהג שהיה נהוג בזמנם לנגן בחלילים בהספד, עיין כתובות (מו ע"ב משנה) "אפילו עני שבישראל לא יפחות משני חלילין ומקוננת", וכתב רש"י: "משני חלילין, להספד". מוכח איפוא, שלא זו בלבד שאין מניעה לנגן בכלי נגינה, אלא זהו אחד מחיובי הבעל לאשתו באבילותו עליה. אם כן אין מניעה מצד יום הזכרון שהוא יום אבילות, וכן אין מניעה מצד ימי ספירת העומר שגם הם ימי אבילות, לנגן מנגינות המתאימות לאופיו של יום זה.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,
הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

גם אני מאשר:
הרב שאול ישראלי

שו"ת "במראה הבזק", חלקים א' - ו'

תשובות לשאלות מרבני הגולה. השאלות מבטאות את המצב מיוחד של קהילות ישראל בכל קצוות תבל בימינו אנו. התשובות מתמודדות עם המציאות בעולם מודרני מתפתח בדרך של "דרכיה דרכי נעם". הספרים עוסקים בארבעת חלקי ה"שלחן ערוך" תוך ניסיון לקחת בחשבון גם את החלק החמישי ההופך את התורה ל"תורת חיים".
מחיר מבצע לששת הכרכים במקום 360 ₪ 300 ₪ (לחץ לקניה)